

АКАДЕМІЯ ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН І ТУРИЗМУ

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ, СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ТУРИЗМУ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Голова приймальної комісії
С.М.Коваленко
С.М.Коваленко
« 07 » травня 2020 р.

Програма
вступного іспиту на освітню програму підготовки магістра з
ОП «ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ»
Спеціальність 072 – Фінанси, банківська справа та страхування

Затверджено на засіданні приймальної комісії
протокол № 7 від 07 травня 2020 р

Київ – 2020

ЗМІСТ

Вступ	2
Опис основних розділів та їх короткий зміст	3
Орієнтовний перелік питань, що виносяться на іспит	23
Структура екзаменаційного білету	31
Критерії оцінювання відповідей	32
Рекомендована література	33

ВСТУП

Програма фахового вступного випробування призначена для всіх осіб, що беруть участь у конкурсі для навчання за освітнім ступенем «магістр» на освітню програму 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» на основі здобутого ступеня вищої освіти (освітньо-кваліфікаційного рівня).

Метою фахового вступного випробування є з'ясування рівня володіння абітурієнтом теоретичними знаннями для вирішення складних спеціалізованих задач та практичних проблем, що відповідають основним фаховим компетентностям першого рівня вищої освіти (бакалавр) спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» та виявити достатність рівня підготовки для вступу на магістерську програму за спеціальністю «Фінанси, банківська справа та страхування».

ОПИС ОСНОВНИХ РОЗДІЛІВ ТА ЇХ КОРОТКИЙ ЗМІСТ

Блок «Фінанси»

Тема 1. Фінансова політика.

Фінансова політика. Складові державної фінансової політики. Монетарна політика. Фіскальна політика. Бюджетна політика. Фінансова політика підприємств (організацій). Стратегічні та тактичні завдання фінансової політики.

Типи фінансової політики: жорстка і помірна регламентація, політика мінімальних обмежень. Фінансовий механізм. Організаційна структура. Фінансове забезпечення. Фінансове регулювання. Ефективність фінансового механізму. Управління фінансовим механізмом.

Тема 2. Бюджет. Бюджетна система. Бюджетний дефіцит. Державний кредит.

Поняття бюджетної системи України. Бюджет як економічна і юридична категорія. Бюджетні права. Місце і значення бюджету в загальній системі фінансових відносин. Принципи бюджетної системи.

Бюджетний устрій і бюджетна система. Види бюджетів в Україні. Проблема оптимального розподілу доходів і витрат між ланками бюджетної системи. Сучасне бюджетне регулювання.

Поняття бюджетного процесу та його основні елементи. Організація бюджетного планування. Порядок складання, розгляду і затвердження проектів державного та місцевих бюджетів.

Необхідність, економічна сутність доходів і видатків державного та місцевих бюджетів. Взаємозв'язок між функціями держави та бюджетними ресурсами. Джерела формування бюджетних доходів. Форми і методи мобілізації грошових коштів у державний та місцеві бюджети.

Роль державного бюджету у фінансовому забезпеченні соціально-економічного розвитку України.

Бюджетний дефіцит Видатки державного і місцевих бюджетів. Види державного бюджету: збалансований, профіцитний, дефіцитний.

Причини бюджетного дефіциту. Заходи щодо подолання бюджетного дефіциту.

Види дефіциту державного бюджету. Відкритий і прихований дефіцит.

Вимушений бюджетний дефіцит. Свідомий бюджетний дефіцит.

Напрями дефіцитного фінансування. Активне та пасивне спрямування коштів. Джерела фінансування дефіциту державного бюджету.

Державний кредит. Державний кредит як джерело покриття дефіциту державного бюджету. Забезпечення державного кредиту. Суб'єкти державно-кредитних відносин.

Випуск цінних паперів, державні позики на підставі угод. Облігаційні позики. Особливості ринку державних цінних паперів в Україні.

Державний борг. Причини існування державного боргу та його взаємозв'язок з дефіцитом бюджету. Внутрішній та зовнішній державний борг. Показники оцінки державного боргу. Чинники від яких залежить відносна величина державного боргу.

Економічні та соціальні наслідки державного боргу. Управління та обслуговування державного боргу. Рефінансування. Джерела погашення державного боргу.

Способи коригування позикової політики. Конверсія, консолідація, уніфікація, обмін за регресивним співвідношенням, відстрочка погашення, анулювання (де-фолт) позики.

Тема 3. Податки. Податкова система. Позабюджетні фонди.

Види податків. Прямі та непрямі податки. Переваги та недоліки основних видів оподаткування.

Податкова система: поняття, основні складові. Принципи і методи оподаткування. Витрати пов'язані з оподаткуванням.

Елементи системи оподаткування: суб'єкт і носій податку, об'єкт і одиниця оподаткування, джерела сплати, податкова ставка, податкова квота.

Основні форми прямого оподаткування: оподаткування прибутку підприємств, організацій, оподаткування доходів фізичних осіб, майнове оподаткування.

Основні форми непрямого оподаткування: податок на додану вартість, акцизний збір, мито.

Плата за ресурси. Економічне призначення ресурсних платежів та їх форми.

Державне мито. Місцеві податки та збори. Інші платежі в державний та місцеві бюджети.

Загальна характеристика позабюджетних цільових фондів. Державні цільові фонди. Характеристика економічних фондів. Характеристика соціальних фондів. Шляхи утворення державних цільових фондів. Рахунки цільових фондів.

Тема 4. Місцеві фінанси.

Місцеві фінанси як складова державних фінансів та відносно самостійна система. Структура місцевих фінансів та правова основа їх функціонування.

Бюджети місцевого самоврядування. Показники автономності місцевих бюджетів. Мінімальні розміри місцевих бюджетів. Загальний та спеціальний фонди. Поточний та бюджет розвитку. Бюджетні повноваження.

Доходи місцевих бюджетів. Між бюджетні трансферти, власні доходи, закріплені доходи. Дотації вирівнювання і субвенції. Місцеві запозичення та їх форми. Структура власних доходів місцевих бюджетів. Закріплені доходи у структурі бюджетів місцевого рівня.

Структура видатків місцевих бюджетів. Видатки що враховуються та не враховуються при визначенні обсягу між бюджетних трансфертів.

Структура доходів та видатків бюджету розвитку місцевих органів влади.

Дефіцит місцевих бюджетів та його покриття.

Бюджетний федералізм. Бюджетне регулювання. Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості. Дотація вирівнювання. Коригуючі коефіцієнти. Індекс власної податкоспроможності. Кошик доходів. Коефіцієнт вирівнювання. Реформування міжбюджетних відносин.

Тема 5. Фінанси суб'єктів господарювання та Фінанси домогосподарств.

Сутність фінансів підприємств, їх функції та основи організації. Грошові надходження підприємств, їх склад, економічна характеристика і кваліфікація. Розмежування коштів підприємств на власні та залученні.

Виторг від реалізації продукції, робіт, послуг та його розподіл. Валовий доход, фонд амортизації, фонд оплати праці. Балансовий і чистий прибуток. Розподіл прибутку, фонди грошових коштів, що формуються за рахунок прибутку.

Обігові кошти підприємств, їх економічна суть і організація обороту.

Основні засоби, їх склад. Джерела фінансування відтворення основних засобів.

Фінансовий стан підприємства. Система показників оцінки фінансового стану. Ліквідність і платоспроможність підприємства.

Тема 6. Фінансовий ринок.

Передумови виникнення та сутність фінансового ринку. Роль фінансового ринку у мобілізації та розподілі фінансових ресурсів.

Класифікація фінансових ринків: грошей, капіталів, валюти, цінних паперів.

Кредитна система як основа ринку грошей та капіталів. Комерційний та банківський кредит. Принципи кредитування.

Ринок цінних паперів та його структура. Види цінних паперів.

Сутність фондової біржі. Функції фондової біржі. Емітенти, інвестори та фінансові посередники. Первинний та вторинний ринки цінних паперів. Позабіржова торгівля цінними паперами.

Правове регулювання фінансового ринку. Лістинг. Державний контроль за випуском та обігом цінних паперів.

Тема 7. Міжнародні фінанси.

Взаємозв'язки у системі міжнародних фінансів. Класифікація валютно-фінансових потоків.

Загальна характеристика світового фінансового ринку. Мета міжнародного фінансового ринку в умовах глобалізації. Механізм функціонування міжнародного фінансового ринку, його структура. Організаційна структура світового фінансового ринку, централізований і децентралізований фінансовий ринок.

Характеристика структури світового фінансового ринку. Валютний ринок, міжнародний кредитний ринок, міжнародний ринок цінних паперів, міжнародний ринок золота.

Міжнародні фінансові організації та інститути. ООН, МФВ, Група Світового банку: МБРР, МАР, МФК, БАГШ, МЦУК.

Фінанси Європейського Союзу. Етапи становлення ЄС. Маастрихтська угода. Доходи та видатки бюджету ЄС. Податкова політика у рамках ЄС. Грошово-кредитна політика ЄС. Фінансові організації ЄС. Європейській Центральний банк, Європейській Інвестиційний банк, ЄБРР, Лондонській та Паризький клуби. Блок «Гроші та кредит»

Тема 8. Сутність і функції грошей.

Функції грошей: міра вартості, засіб обігу, засіб платежу, засіб нагромадження, світові гроші. Якісні властивості грошей: економічність, однорідність, подільність, портативність, прийнятність.

Тема 9. Грошовий обіг.

Сутність та економічна основа грошового обороту. Поняття грошовий оборот, платіжний оборот та грошовий обіг.

Готівковий та безготівковий оборот. Особливості грошового обороту при різних системах економіки. Маса грошей в обороті. Структуризація грошової маси. Грошові агрегати: M0, M1, M2, M3. Показник грошової бази. Грошова маса, яка обслуговує грошовий оборот в Україні.

Швидкість обігу грошей. Рівняння обміну Фішера. Чинники, які впливають на швидкість обігу грошей: ті, що діють на боці платоспроможного попиту, і ті, що діють на боці пропозиції. Закон грошового обігу. Механізм зміни маси грошей в обороті. Грошово - кредитний мультиплікатор.

Тема 10. Грошовий ринок.

Поняття грошового ринку. Грошовий ринок - особливий сегмент ринку, на якому здійснюється купівля та продаж грошей як специфічного товару, формуються попит, пропозиція та ціна на цей товар.

Інституціональна модель ринку. Інституціональний критерій поділу грошового ринку на сектори: сектор прямого фінансування, сектор опосередкованого фінансування. Структура грошового ринку. Критерії структуризації грошового ринку: за економічним призначенням ресурсів, за інституційними ознаками, за видами фінансових інструментів. Попит та пропозиція на гроші. Цілі та мотиви попиту на гроші. Графік кривої попиту на гроші. Чинники формування пропозиції грошей. Крива пропозиції грошей. Графічна модель грошового ринку. Рівновага на грошовому ринку та процент. Заощадження та інвестиції у механізмі грошового ринку.

Тема 11. Інфляція та грошові реформи.

Інфляція. Сутність та форми прояву інфляції. Види інфляції за формою прояву; за темпами знецінення грошей; за чинниками, що спричиняють

інфляційний процес. Вимірювання інфляції. Закономірності інфляційного процесу. Причини інфляції. Соціально-економічні наслідки інфляції. Методи державного регулювання інфляції. Заходи антиінфляційної політики ринкового спрямування. Особливості інфляційного процесу в Україні. Грошова реформа як складовий елемент антиінфляційних заходів. Сутність грошової реформи. Особливості проведення грошової реформи в Україні.

Тема 12. Кількісна теорія грошей та сучасний монетаризм

Загальні основи теорії грошей. Кількісна теорія грошей. Методологічні засади. Економічні причини появи кількісного підходу до вивчення ролі грошей. Розвиток класичної кількісної теорії. Трансакційний варіант І. Фішера. Неокласичний варіант кількісної теорії грошей. Кембриджська версія. Внесок Дж. М. Кейнса у розвиток кількісної теорії грошей. Передумови виникнення кейнсіанської теорії. Оцінка ролі держави в економічному регулюванні. Передатний механізм впливу грошей на економіку. Аналіз мотивів нагромадження грошей. Інфляційні наслідки реалізації кейнсіанських концепцій. Сучасний монетаризм як напрям розвитку кількісної теорії. Економічні передумови появи монетаризму. Грошова сфера як головний об'єкт державного регулювання економіки. Внесок М. Фрідмана в розробку монетарної політики. Сучасний кейнсіансько-неокласичний синтез. Грошово-кредитна політика України у світлі грошових теорій

Тема 13. Кредит у ринковій економіці.

Природа кредиту та його сутність (відмінність від грошей та фінансів). Форми кредиту: товарна, грошова. Класифікація видів кредиту. Характеристика основних видів кредиту: комерційний кредит, банківський кредит, державний кредит, споживчий кредит, іпотечний кредит, лізинг, міжнародний кредит.

Позичковий процент як ціна за користування позичковим капіталом.

Тема 14. Фінансові посередники грошового ринку.

Основні види фінансових посередників: банки, небанківські фінансово - кредитні установи. Призначення фінансових посередників та їх роль у розвитку ринкової економіки.

Поняття банківської системи. Функції банківської системи: трансформаційна; функція забезпечення стабільності банківської діяльності та грошового ринку (стабілізаційна); створення платіжних засобів для регулювання грошового обороту (емісійна). Специфічні риси банківської системи.

Небанківські фінансово - кредитні установи. Спільні та відмінні риси з банківською діяльністю. Критерії спеціалізації небанківських посередників. Класифікація небанківських фінансово - кредитних установ. Характеристика окремих посередників

Тема 15. Центральні банки.

Призначення центрального банку. Причини створення центральних банків та особливості їх діяльності у сучасних умовах. Організаційно-правовий статус центральних банків. Функції та основні напрями діяльності центробанку. Функції центрального банку. Основні напрями діяльності центробанку: емісійний центр держави, банк банків, орган банківського регулювання та нагляду, банкір і фінансовий агент уряду, провідник монетарної політики. Національний банк України – центральний банк держави. Функції та операції НБУ

Тема 16. Комерційні банки.

Пасивні та активні операції банків. Власний капітал комерційних банків, залучені і запозичені кошти. Кредитні та інвестиційні операції.

Послуги комерційних банків. Розрахунково-касове обслуговування клієнтів. Нетрадиційні послуги банків.

Система економічних нормативів регулювання банківської діяльності: нормативи капіталу, норматив платоспроможності, норматив достатності капіталу.

Тема 17. Валютний ринок і валютні системи.

Сутність валюти та валютних відносин. Види валюти. Конвертованість валют. Основи функціонування валютного ринку. Суть, об'єкти та суб'єкти валютного ринку. Сутність та види валютних операцій. Характеристика конверсійних валютних операцій. Валютний курс. Сутність та економічна основа валютного курсу. Фактори впливу на валютний курс. Режими валютних курсів. Регулювання валютних курсів.

Валютне регулювання як складова валютної політики. Поняття та напрями валютної політики. Сутність та методи валютного регулювання. Валютні обмеження. Курсова політика. Облікова (дисконтна) політика. Валютні інтервенції (девiзна політика). Регулювання сальдо платiжного балансу. Формування та використання золотовалютних резервiв.

Блок «Фінанси підприємств»

Тема 18. Організація фінансової діяльності підприємств

Поняття та основні принципи організації фінансової діяльності підприємств. Організаційна структури підприємства та роль фінансової служби в ній. Основні фінансові процеси господарюючих суб'єктів. Погляд на суб'єкт господарювання з точки зору чотирьох основних циклів: цикл витрат, цикл виробництва, цикл доходів, цикл фінансування (інвестицій). Структуризація основних циклів. Інструменти вдосконалення організації фінансової діяльності. Оцінка ефективності організації фінансової діяльності підприємств.

Тема 19. Інформаційна база фінансів підприємств

Джерела фінансової інформації. Фінансова звітність її призначення і роль. Склад фінансової звітності підприємств: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал. Призначення окремих компонентів фінансової звітності. Міжнародні принципи стандартизації фінансового обліку та звітності. Оподаткування підприємств та його вплив на прибуток підприємства. Поняття грошового потоку. Грошові потоки від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Прогнозування даних фінансової звітності.

Тема 20. Основи фінансових і комерційних розрахунків

Методичний інструментарій здійснення комерційних на фінансових розрахунків. Сутність та послідовність основних етапів побудови системи моніторингу показників фінансової діяльності підприємства. Необхідність аналізу фінансової діяльності суб'єктів господарювання. Системи та методи фінансового аналізу. Основні показники, що характеризують фінансовий стан підприємств: показники ліквідності та платоспроможності, показники фінансової стійкості, показники ділової активності, показники рентабельності та інтегральний аналіз, розрахунок коефіцієнтів ринкової вартості.

Тема 21. Фінансовий контролінг у системі фінансів підприємств

Поняття фінансового контролінгу. Функції фінансового контролінгу. Принципи, зміст та послідовність етапів побудови системи фінансового контролінгу на підприємстві. Характеристика окремих видів фінансового контролінгу: стратегічний контролінг, поточний контролінг, оперативний контролінг. Інструментарій фінансового контролінгу. Управлінський облік в системі аналізу суб'єктів господарювання. Система управлінської звітності підприємств. Основні види звітів.

Тема 22. Фінансове планування

Система прогнозування фінансової діяльності. Розробка фінансової стратегії суб'єкта господарювання. Моделі довгострокового фінансового планування та їх основні складові. Проста економічна модель планування. Метод відсоткової залежності від обсягу продаж. Визначення потреби у зовнішніх джерелах фінансування (EFN). Фінансове планування та економічне зростання підприємств. Фінансова політика та зростання. Використання коефіцієнтів внутрішнього та стійкого зростання. Фактори, що впливають на можливість стійкого зростання підприємств.

Зміст та призначення бюджетів. Види бюджетів. Взаємозв'язок бюджетів. Порядок організації бюджетного процесу на підприємстві. Методи регулювання та балансування бюджетів. Стратегічні підходи до бюджетного планування. Планування доходів. Графік грошових надходжень. Складання кошторису змінних та постійних витрат. Графік погашення заборгованості.

Тема 23. Кредитна політика підприємств

Сутність, мета та призначення кредитної політики. Інструментарій кредитної політики. Управління дебіторською заборгованістю в рамках кредитної політики підприємства. Методи надання знижок як інструмент кредитної політики.

Тема 24. Оподаткування підприємств

Зміст, мета та завдання податкового планування. Поточний внутрішній податковий контроль: заходи та інструменти. Поточне податкове планування. Стратегічне податкове планування. Податкове планування як складова фінансового планування. Мінімізація та оптимізація податкових платежів. Учасники процесу планування. Класифікація методів податкового планування. Внутрішнє та зовнішнє податкове планування. Використання у податковому плануванні міжнародних договорів про усунення подвійного оподаткування.

Офшорний бізнес: основні принципи та поняття. Офшорні операції та планування бізнесу: типові методи та схеми.

Тема 25. Фінансова санація і банкрутство підприємств

Економічна сутність та зміст фінансової кризи на підприємстві. Поняття антикризового управління та його мета. Принципи антикризового управління. Діагностика (прогнозування) банкрутства підприємств. Кількісні та якісні методи прогнозування банкрутства суб'єктів господарювання. Етапи фінансової стабілізації. Внутрішні та зовнішні джерела фінансової стабілізації підприємств. Економічна сутність санації. Організація фінансової санації. Санація балансу. Сутність та методи реструктуризації суб'єктів господарювання. Форми та фінансовий механізм реорганізації підприємств. Економіко – правові засади банкрутства підприємств. Порядок оголошення підприємства банкрутом. Поняття ліквідаційних процедур. Сутність мирової угоди.

Блок «Банківська система»

Тема 26. Заснування банківської установи та організація її діяльності

Зміст і класифікація пасивних операцій. Сутність активних операцій. Порядок заснування банківської установи. Документальне оформлення реєстрації. Типова організаційна структура комерційного банку.

Порядок створення та реєстрації філій, відділень та представництв банку.

Шляхи реорганізації банків. Порядок проведення злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення банків. Особливості добровільної і примусової реорганізації банків.

Тема 27. Формування власного капіталу банку

Сутність, склад і характеристика власних ресурсів банку. Регулятивний капітал: функції та структура. Структура основного і додаткового капіталу.

Порядок формування статутного фонду. Розмір статутного капіталу та порядок його регулювання. Резервний та спеціальні фонди банку.

Роль прибутку у формуванні власного капіталу.

Нормативи регулювання капіталу банківських установ.

Тема 28. Формування ресурсів комерційного банку: залучення та запозичення коштів

Особливості залучення коштів. Депозити, їх класифікація, характерні особливості. Форми мобілізації ресурсів. Процентна політика банку та способи нарахування процентів. Фактори процентної ставки. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб: порядок членства та виплати сум відшкодувань.

Джерела запозиченого капіталу. Суть та значення міжбанківського кредитування. Міжбанківські кредити: терміни та порядок використання. Кредити Національного банку України: види, вимоги, порядок здійснення. Порядок отримання банками кредитів НБУ через механізм рефінансування. Операції РЕПО. Стабілізаційний кредит.

Емісія банком власних боргових зобов'язань. Загальна характеристика боргового фінансування. Основні переваги і недоліки боргового фінансування для акціонерів фірми.

Тема 29. Розрахунково-касові операції комерційних банків

Класифікація платіжних інструментів. Розрахункові документи та їх реквізити.

Форми безготівкових розрахунків: платіжне доручення, чек, акредитив, вимога-доручення, відкритий рахунок, інкасове доручення, розрахунки по сальдо взаємної заборгованості.

Міжбанківські розрахунки та їх забезпечення. Принципи і структура СЕП. Кореспондентські відносини між банками.

Платіжні картки, призначення та види. Вигоди їх застосування.

Зміст касових операцій, механізм регулювання. Касові документи. Прогнозування та облік касових оборотів. Регулювання касових оборотів в установах банків.

Тема 30. Кредитні операції комерційних банків

Форми кредитування: споживчий, банківський кредит, лізинг, іпотека, комерційний, міжбанківський кредит, бланковий, консорціумний.

Поняття «кредитоспроможність», значення і елементи системи оцінювання. Розрахунки основних показників фінансового стану позичальника.

Джерела, форми погашення позичок. Контроль їхнього використання. Форми забезпечення кредитів. Заходи мінімізації втрат від кредитного ризику.

Тема 31. Операції банків з вексями

Функції та економічний зміст векся. Види векселів.

Порядок обігу простого і переказного векселів. Акцепт, індосамент, цесія, солідарна відповідальність, протест, нотифікація. Балансові та позабалансові операції з вексями.

Обов'язкові реквізити векся. Зміст операції врахування (дисконту) векселів. Обліковий кредит.

Порядок здійснення операції: реєстрація врахованих векселів, перевірка юридичної та економічної надійності векся. Розрахунок дисконту. Сутність і форми кредитів під заставу векселів. Порядок надання позики. Авалування векся. Акцептні операції банків.

Учасники операцій з інкасування векселів. Документообіг та порядок здійснення інкасування векселів. Оплата векся за дорученням клієнта.

Тема 32. Операції комерційних банків з цінними паперами

Види операцій банків з цінними паперами. Сутність і основні напрями емісійної роботи банку. Етапи емісійної діяльності. Порядок розміщення акцій та облігацій на ринку, варіанти їх продажу.

Використання депозитних і ощадних сертифікатів. Напрямки інвестиційних операцій банків з цінним і паперами.

Види професійної діяльності банків на ринку цінних паперів: фінансове посередництво, управління та організаційно-технічне обслуговування операцій з цінними паперами.

Тема 33. Операції банків в іноземній валюті

Зміст валютних операцій. Класифікація банківських операцій з іноземною валютою.

Операції банку на міжбанківському валютному ринку. Класифікація валютних угод: овернайт, спот, форвард, своп.

Валютні ризики: комерційні. Внутрішні та зовнішні методи регулювання ризиків.

Тема 34. Нетрадиційні операції та банківські послуги в Україні

Причини виникнення нетрадиційних банківських операцій та послуг. Ознаки банківських послуг, їх види: Лізинг: об'єкти і суб'єкти лізингу. Операційний та фінансовий лізинг: ознаки. Організація лізингового процесу.

Відмінності гарантії від поруки, її сутність. Договір доручення та договір комісії: зміст, спільне та відмінне. Зміст консультаційних та інформаційних послуг.

Трастові послуги: сутність, суб'єкти та види. Послуги на користь фізичних і юридичних осіб.

Поняття факторингу і форфейтингу. Регулювання, зміст і послідовність здійснення операцій.

Операції з банківськими металами.

Блок «Страхування»

Тема 35. . Класифікація страхування

Класифікація за об'єктами страхування. Галузі страхування. Види страхування. Класифікація за родом небезпеки. Класифікація за формами проведення. Класифікація за статусом страхування. Загальні види страхування.

Тема 36. Страхові ризики і їх оцінювання

Поняття ризику. Основні характеристики ризику. Управління ризиком. Роль ризик-менеджменту у виявленні, розпізнаванні, ідентифікації та визначенні методів впливу на ризик. Виключення ризику. Визначення страхового ризику. Ознаки страхового ризику. Специфіка ризиків у страхуванні майна, відповідальності, в особовому страхуванні. Оцінка ризику й визначення доцільності його страхування.

Тема 37. Страховий ринок

Поняття та суб'єкти страхового ринку. Роль посередників: страхових агентів і брокерів. Перспективи розвитку страхового ринку в Україні. Реалізація страхових послуг. Страхові договори, порядок їх підготовки й укладання. Маркетингові дослідження і маркетингова політика страховика.

Тема 38. Страхова організація

Страхова індустрія: організаційні форми. Порядок створення, функціонування та ліквідації страхових компаній. Ресурси страховика. Організаційна структура страхових компаній. Філії та представництва. Страхові посередники. Страхові об'єднання та їх функції.

Тема 39. Державне регулювання страхової діяльності

Необхідність і значення державного регулювання страхової діяльності. Шляхи законодавчої й нормативної бази страхування до міжнародних

стандартів. Органи нагляду за страховою діяльністю, їх завдання та функції. Реєстрація та ліцензування страховиків. Контроль за діяльністю страховиків. Регулювання діяльності страхових брокерів.

Тема 40. Особисте страхування

Страхування життя і його основні види. Порядок повернення страхових виплат. Медичне страхування.

Тема 41. Страхування майна

Страхування майна юридичних осіб. Особливості страхування сільськогосподарських підприємств. Страхування технічних ризиків. Страхування транспортних засобів: автомобільного та іншого наземного, морського, авіаційного транспорту. Страхування вантажів.

Тема 42. Перестраховання і співстрахування

Необхідність і сутність перестраховання. Суб'єкти перестраховання. Ринки перестраховання. Методи перестраховання. Порівняльний аналіз методів перестраховання. Форми проведення перестраховальних операцій. Пропорційне перестраховання. Непропорційне перестраховання. Співстрахування й механізм його застосування: пул та його типи; угода про пул.

Тема 43. Страхування відповідальності

Загальні поняття відповідальності та її страхування. Страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів. Страхування відповідальності за неповернення кредитів. Страхування відповідальності роботодавців. Страхування професійної відповідальності.

Тема 44. Доходи. Витрати і прибуток страховика

Склад доходів страховика. Доходи від страхової діяльності. Доходи від інвестування тимчасово вільних коштів.

Витрати страховика: їх склад і економічний зміст. Собівартість страхової послуги. Виплата страхових сум і страхового відшкодування. Визначення прибутку від страхової діяльності. Прибуток від інвестиційної діяльності. Розподіл прибутку. Оподаткування валового доходу, прибутку страховиків.

Тема 45. Фінансова надійність страхової компанії

Поняття фінансової надійності страховика. Формування збалансованого страхового портфеля. Тарифна політика. Фінансові методи забезпечення надійності страхових компаній. Платоспроможність страховика, умови її забезпечення. Показники платоспроможності. та створення організаційних структур управління проектами. Сучасні методи та засоби організаційного моделювання. Організація офісу проекту.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ІСПИТ

Блок «Фінанси»

1. Фінансова політика та її складові.
2. Монетарна політика.
3. Фіскальна політика.
4. Бюджетна політика.
5. Фінансова політика підприємств (організацій).
6. Типи фінансової політики: жорстка і помірна регламентація, політика мінімальних обмежень.
7. Фінансовий механізм.
8. Ефективність фінансового механізму.
9. Поняття бюджетної системи України.
10. Бюджет як економічна і юридична категорія.
11. Місце і значення бюджету в загальній системі фінансових відносин.
12. Бюджетний устрій і бюджетна система.
13. Види бюджетів в Україні.
14. Проблема оптимального розподілу доходів і витрат між ланками бюджетної системи.
15. Сучасне бюджетне регулювання.
16. Поняття бюджетного процесу та його основні елементи.
17. Необхідність, економічна сутність доходів і видатків державного та місцевих бюджетів.
18. Взаємозв'язок між функціями держави та бюджетними ресурсами.
19. Джерела формування бюджетних доходів.
20. Форми і методи мобілізації грошових коштів у державний та місцеві бюджети.
21. Роль державного бюджету у фінансовому забезпеченні соціально-економічного розвитку України.
22. Видатки державного і місцевих бюджетів.

23. Види державного бюджету: збалансований, профіцитний, дефіцитний.
24. Причини бюджетного дефіциту. Заходи щодо подолання бюджетного дефіциту.
25. Види дефіциту державного бюджету. Відкритий і прихований дефіцит.
26. Джерела фінансування дефіциту державного бюджету.
27. Державний кредит як джерело покриття дефіциту державного бюджету.
28. Забезпечення державного кредиту.
29. Особливості ринку державних цінних паперів в Україні.
30. Причини існування державного боргу та його взаємозв'язок з дефіцитом бюджету.
31. Внутрішній та зовнішній державний борг.
32. Економічні та соціальні наслідки державного боргу.
33. Управління та обслуговування державного боргу.
34. Джерела погашення державного боргу.
35. Способи коригування позикової політики.
36. Прямі та непрямі податки. Переваги та недоліки основних видів оподаткування.
37. Податкова система: поняття, основні складові.
38. Елементи системи оподаткування.
39. Основні форми прямого оподаткування.
40. Основні форми непрямого оподаткування.
41. Місцеві податки та збори.
42. Загальна характеристика позабюджетних цільових фондів.
43. Структура місцевих фінансів та правова основа їх функціонування.
44. Показники автономності місцевих бюджетів.
45. Мінімальні розміри місцевих бюджетів.
46. Міжбюджетні трансферти, власні доходи, закріплені доходи.
47. Дотації вирівнювання і субвенції.
48. Місцеві запозичення та їх форми.
49. Дефіцит місцевих бюджетів та його покриття.

50. Грошові надходження підприємств, їх склад, економічна характеристика і кваліфікація.
51. Розмежування коштів підприємств на власні та залученні.
52. Виторг від реалізації продукції, робіт, послуг та його розподіл.
53. Балансовий і чистий прибуток.
54. Розподіл прибутку, фонди грошових коштів, що формуються за рахунок прибутку.
55. Обігові кошти підприємств, їх економічна суть і організація обороту.
56. Основні засоби, їх склад. Джерела фінансування відтворення основних засобів.
57. Фінансовий стан підприємства. Система показників оцінки фінансового стану.
58. Ліквідність і платоспроможність підприємства.
59. Роль фінансового ринку у мобілізації та розподілі фінансових ресурсів.
60. Класифікація фінансових ринків: грошей, капіталів, валюти, цінних паперів.
61. Ринок цінних паперів та його структура.
62. Види цінних паперів.
63. Первинний та вторинний ринки цінних паперів.
64. Позабіржова торгівля цінними паперами.
65. Взаємозв'язки у системі міжнародних фінансів.
66. Мета міжнародного фінансового ринку в умовах глобалізації.
67. Механізм функціонування міжнародного фінансового ринку, його структура.
68. Характеристика структури світового фінансового ринку.
69. Валютний ринок, міжнародний кредитний ринок, міжнародний ринок цінних паперів, міжнародний ринок золота.
70. Міжнародні фінансові організації та їх діяльність в Україні.
71. Фінанси Європейського Союзу: доходи та видатки бюджету ЄС.
72. Податкова політика у рамках ЄС.

73. Грошово-кредитна політика ЄС.
74. Фінансові організації ЄС.
- Блок «Гроші та кредит»
75. Функції грошей.
76. Сутність та економічна основа грошового обороту.
77. Маса грошей в обороті.
78. Структуризація грошової маси: грошові агрегати.
79. Швидкість обігу грошей. Рівняння обміну Фішера.
80. Грошово - кредитний мультиплікатор.
81. Поняття грошового ринку.
82. Структура грошового ринку.
83. Попит та пропозиція на гроші.
84. Сутність та форми прояву інфляції.
85. Види інфляції.
86. Вимірювання інфляції.
87. Особливості інфляційного процесу в Україні.
88. Грошова реформа як складовий елемент антиінфляційних заходів.
89. Кількісна теорія грошей.
90. Трансакційний варіант І. Фішера.
91. Неокласичний варіант кількісної теорії грошей.
92. Кембриджська версія. Внесок Дж. М. Кейнса у розвиток кількісної теорії грошей.
93. Передумови виникнення кейнсіанської теорії.
94. Сучасний монетаризм як напрям розвитку кількісної теорії.
95. Сучасний кейнсіансько-неокласичний синтез.
96. Природа кредиту та його сутність (відмінність від грошей та фінансів).
97. Класифікація видів кредиту.
98. Призначення фінансових посередників та їх роль у розвитку економіки.
99. Небанківські фінансово - кредитні установи.
100. Призначення центрального банку.

101. Організаційно-правовий статус центральних банків.
 102. Функції та основні напрями діяльності центробанку.
 103. Банківське регулювання та нагляду.
 104. НБУ - банкір і фінансовий агент уряду.
 105. Пасивні та активні операції банків.
 106. Власний капітал комерційних банків, залучені і запозичені кошти.
 107. Кредитні та інвестиційні операції.
 108. Послуги комерційних банків.
 109. Нетрадиційні послуги банків.
 110. Система економічних нормативів регулювання банківської діяльності: нормативи капіталу, норматив платоспроможності, норматив достатності капіталу.
 111. Основи функціонування валютного ринку.
 112. Сутність та види валютних операцій.
 113. Характеристика конверсійних валютних операцій.
 114. Сутність та економічна основа валютного курсу.
 115. Валютне регулювання як складова валютної політики.
 116. Поняття та напрями валютної політики.
 117. Формування та використання золотовалютних резервів.
- Блок «Фінанси підприємств»
118. Поняття та основні принципи організації фінансової діяльності підприємств.
 119. Основні фінансові процеси господарюючих суб'єктів.
 120. Погляд на суб'єкт господарювання з точки зору чотирьох основних циклів: цикл витрат, цикл виробництва, цикл доходів, цикл фінансування (інвестицій).
 121. Фінансова звітність її призначення і роль.
 122. Міжнародні принципи стандартизації фінансового обліку та звітності.
 123. Оподаткування підприємств та його вплив на прибуток підприємства.
 124. Грошові потоки від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності.

125. Прогнозування даних фінансової звітності.
126. Системи та методи фінансового аналізу.
127. Основні показники, що характеризують фінансовий стан підприємств.
128. Поняття та функції фінансового контролінгу.
129. Характеристика окремих видів фінансового контролінгу.
130. Управлінський облік в системі аналізу суб'єктів господарювання.
131. Система управлінської звітності підприємств.
132. Система прогнозування фінансової діяльності.
133. Розробка фінансової стратегії суб'єкта господарювання.
134. Моделі довгострокового фінансового планування та їх основні складові.
135. Метод відсоткової залежності від обсягу продаж.
136. Визначення потреби у зовнішніх джерелах фінансування (EFN).
137. Фінансова політика та зростання.
138. Фактори, що впливають на можливість стійкого зростання підприємств.
139. Порядок організації бюджетного процесу на підприємстві.
140. Методи регулювання та балансування бюджетів.
141. Стратегічні підходи до бюджетного планування.
142. Складання кошторису змінних та постійних витрат.
143. Сутність, мета та призначення кредитної політики.
144. Інструментарій кредитної політики.
145. Управління дебіторською заборгованістю в рамках кредитної політики підприємства.
146. Методи надання знижок як інструмент кредитної політики.
147. Оподаткування підприємств
148. Зміст, мета та завдання податкового планування.
149. Поточний внутрішній податковий контроль: заходи та інструменти.
150. Податкове планування як складова фінансового планування.
151. Мінімізація та оптимізація податкових платежів.
152. Класифікація методів податкового планування.

153. Використання у податковому плануванні міжнародних договорів про усунення подвійного оподаткування.
 154. Офшорний бізнес: основні принципи та поняття.
 155. Офшорні операції та планування бізнесу: типові методи та схеми.
 156. Економічна сутність та зміст фінансової кризи на підприємстві.
 157. Поняття антикризового управління та його мета.
 158. Принципи антикризового управління.
 159. Діагностика (прогнозування) банкрутства підприємств.
 160. Кількісні та якісні методи прогнозування банкрутства суб'єктів господарювання.
 161. Внутрішні та зовнішні джерела фінансової стабілізації підприємств.
 162. Економічна сутність та організація фінансової санації.
 163. Сутність та методи реструктуризації суб'єктів господарювання. Форми та фінансовий механізм реорганізації підприємств.
 164. Економіко – правові засади банкрутства підприємств.
 165. Поняття ліквідаційних процедур.
- Блок «Банківська система»
166. Зміст і класифікація пасивних операцій.
 167. Сутність активних операцій.
 168. Порядок заснування банківської установи.
 169. Шляхи реорганізації банків.
 170. Сутність, склад і характеристика власних ресурсів банку.
 171. Регулятивний капітал: функції та структура.
 172. Порядок формування статутного фонду.
 173. Резервний та спеціальні фонди банку.
 174. Роль прибутку у формуванні власного капіталу.
 175. Нормативи регулювання капіталу банківських установ.
 176. Депозити, їх класифікація, характерні особливості.
 177. Процентна політика банку та способи нарахування процентів.

178. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб: порядок членства та виплати сум відшкодувань.
179. Джерела запозиченого капіталу.
180. Суть та значення міжбанківського кредитування.
181. Кредити Національного банку України: види, вимоги, порядок здійснення.
182. Емісія банком власних боргових зобов'язань.
183. Міжбанківські розрахунки та їх забезпечення.
184. Кореспондентські відносини між банками.
185. Поняття «кредитоспроможність», значення і елементи системи оцінювання.
186. Розрахунки основних показників фінансового стану позичальника.
187. Джерела, форми погашення позичок.
188. Форми забезпечення кредитів.
189. Заходи мінімізації втрат від кредитного ризику.
190. Зміст операції врахування (дисконту) векселів. Обліковий кредит.
191. Операції з інкасування та доміціляції векселів.
192. Види операцій банків з цінними паперами.
193. Використання депозитних і ощадних сертифікатів.
194. Напрямки інвестиційних операцій банків з цінним і паперами.
195. Класифікація банківських операцій з іноземною валютою.
196. Валютних угод: овернайт, спот, форвард, своп.
197. Валютні ризики.
198. Операційний та фінансовий лізинг: ознаки.
199. Відмінності гарантії від поруки, її сутність.
200. Трестові послуги: сутність, суб'єкти та види.
201. Факторингові операції.
202. Операції форфейтингу.
203. Операції з банківськими металами.

Блок «Страховання»

204. Види страхування.
205. Визначення страхового ризику.
206. Оцінка ризику й визначення доцільності його страхування.
207. Поняття та суб'єкти страхового ринку.
208. Перспективи розвитку страхового ринку в Україні.
209. Порядок створення, функціонування та ліквідації страхових компаній.
210. Ресурси страховика.
211. Необхідність і значення державного регулювання страхової діяльності.
212. Страхування життя і його основні види.
213. Медичне страхування.
214. Страхування майна юридичних осіб.
215. Необхідність і сутність перестраховування.
216. Методи перестраховування.
217. Співстрахування й механізм його застосування: пул та його типи; угода про пул.
218. Страхування відповідальності за неповернення кредитів.
219. Доходи від страхової діяльності.
220. Витрати страховика: їх склад і економічний зміст.
221. Собівартість страхової послуги.
222. Визначення прибутку від страхової діяльності.
223. Поняття фінансової надійності страховика.
224. Формування збалансованого страхового портфеля.
225. Фінансові методи забезпечення надійності страхових компаній.

СТРУКТУРА ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТУ

Пакет містить 30 білетів. Завдання білетів є рівнозначними за обсягом та складністю. Кожен білет складається з трьох питань, що дають можливість здійснити оцінку знань з фахових дисциплін. Екзаменаційні завдання спрямовані також на виявлення творчих можливостей майбутніх фахівців, їх здатності вирішувати виробничі ситуації, використовуючи набуті знання та вміння.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ

Оцінку «склав» (50-100 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: в достатній мірі засвоїв увесь програмний матеріал, показує знання основної й додаткової літератури, наводить власні міркування, робить узагальнюючі висновки, використовує знання з суміжних галузевих дисциплін, вдало наводить приклади.

Оцінку «не склав» (1-49 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: не знає значної частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки при висвітленні понять, на додаткові питання відповідає не по суті.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Блок «Фінанси»

1. Фінанси. Підручник / І.О. Лютий, С.Я. Боринець, З.С. Варналій, та ін.; за ред. д.е.н., проф. І.О. Лютого. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. – 720 с.

2. Фінанси: Навчальний посібник в 2-х частинах/ [Баранова В.Г., Волохова І.С., Хомутенко В.П. та ін.] за заг. ред. Баранової В.Г. – Одеса: Атлант, 2015. ч.2. – 309 с

3. Благун І.Г., Сорока Р.С., Слейко І.Ф. Фінанси: Навч. посібник.- Львів: «Магнолія-2006», 2007.- 314с.

4. Романенко, О. Р. Фінанси : підручник для ВНЗ / О.Р. Романенко ; Міністерство освіти і науки України. – Київ : Центр учбової літератури, 2016. – 310 с.

5. Євдокімова М.О. Місцеві фінанси: навч. посібник / М.О.Євдокімова; ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. – Х., 2014. – 343 с.

Блок «Гроші та кредит»

6. Вовчак О.Д. Гроші та кредит. Навчальний посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2013. — 424 с.

7. Гроші і кредит : в схемах та таблицях : навч. посіб. / К.Ф. Черкашина, Л.Ю. Сисоєва. – Київ. : ЦП «КОМПРИНТ», 2013. – 214 с.

8. Гроші та кредит : компетентність і реалізація грошово-кредитної політики в Україні : монографія / В. С. Пономаренко, О. М. Колодізєв, В. Ф. Тищенко та ін.; за заг. ред. докт. екон. наук, професора Пономаренка В. С. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2014. – 416 с.

9. Гроші та кредит : навч. посіб. / Н.М. Сушко. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. – 384 с.

10. Гроші та кредит : навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни / Т.О. Ставерська, І.Л. Шевчук, І.С. Андрющенко – Харків : Видавець Іванченко І.С., 2015. – 88 с.

11. Гроші та кредит. – Вид. 2-ге, змін. й доп. / За ред. проф. Б. С. Івасіва. – Тернопіль: Карт-Бланш, 2005. – 528 с.

12. Гроші та кредит: підручник. - 4-те вид., перероб. і доп. / М. І. Савлук, А. М. Мороз, І. М. Лазепко та ін.; за заг. ред. М. І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2006. – 744 с.

13. Демківський А.В. Гроші та кредит: Навч. посібник. – К.: Дакор, 2014. – 528 с.

14. Івасів Б.С. Гроші та кредит: Підручник. – Вид. 2-ге, змін. і доп. – Тернопіль: КартБланш, 2014. – 528 с.

15. Коваленко Д. І. Гроші і кредит : теорія і практика / Д. І. Коваленко. – К. : Ліра-К, 2015. – 360 с.

16. Коваленко Д.І. Фінанси, гроші та кредит : теорія і практика : навч. посіб./ Д.І. Коваленко, В.В.Венгер. – К: «Центр учбової літератури», 2013. – 578с.

Блок «Фінанси підприємств»

17. М. М. Бердар Фінанси підприємств. Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 352 с.

18. Ван Хорн Дж.К. Основы управления финансами: Пер. с англ./ Гл. ред. серии Я.В.Соколов.-М.: Финансы и статистика, 1996.

19. Фінанси підприємства: планування та управління у виробничій сфері [текст]: навч. посіб. / Г. І. Базецька, Л. Г. Суботовська, Ю. В. Ткаченко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 292 с.

20. Величко Г. О. Фінанси підприємств: навчальний посібник / Г. О. Величко, Л. М. Дейніс, О. В. Тарасова. – 2-е вид., доопрац. та доп. – Одеса: ОНЕУ, 2012. – 248 с.

Блок «Банківські операції»

21. Закон України “Про банки і банківську діяльність” № 2121-III від 7 грудня 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/B_zakon/law_VBD.pdf.

22. Закон України “Про Національний банк України” № 679-XIV від 20 травня 1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/B_zakon/law_NBU.pdf.

23. Банківські операції: Підручник / М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна, [та ін.]; за ред. А.М. Мороз. - 3-є вид., перероб. і доп. - К. : КНЕУ, 2008. - 608 с.

24. Бровков С.М., Руденко Л.В. Валютно-фінансові механізми в міжнародному бізнесі: світовий досвід та українська практика. - К.: ТОВ „Агентство „У країна”, 2001.-380с.

25. Бушуєва І. Маркетингова стратегія банку з депозитних послуг // Вісник НБУ. - 2002.-№1.

26. Васюренко О.В. Банківські операції: навч. посібник / О.В. Васюренко. - 6-те вид., перероб. і доп. - К. : Знання, 2008. - 318 с.

27. Вовчак О.Д. Банківська безпека : навчально-методичний посібник / О.Д. Вовчак, О.Ю. Дячишин. – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2007. – 272 с.

28. Вовчак О.Д. Електронні пластикові картки : навчально-методичний посібник / О.Д. Вовчак, Г.Є. Шпаргало.– Львів: Видавництво ЛКА, 2007. – 208 с.

29. Вовчак О.Д. Кредит і банківська справа : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / О.Д. Вовчак, Н.М. Руцишин. – Львів: В-во ЛКА, 2008. –324с.

30. Вовчак О.Д. Маркетинг в банку : навч. посібник / О.Д.Вовчак, О.І. Завійська, Ю.О. Самура. –Львів : Видавництво ЛКА, 2008. – 360 с.

31. Долгий Л. Форвардне кредитування // Вісник НБУ. - 2002. - № 6.

32. Загородній А.Г. Банківська справа: термінологічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. - Львів : Вид-во Нац. ун-ту "Львівська політехніка", 2010. - 508 с.

33. Копилюк О.І. Банківські операції : навч. посібник / О.І.Копилюк, Г.В. Боднарчук-Грита. – К.: Знання, 2010. – 447 с.

34. Копилюк О.І. Банківські операції : навч. посібник / О.І.Копилюк, О.М. Музичка. [2-ге вид., випр. і доп.]– К.: Центр учбової літератури, 2012. – 536 с.

Блок «Страховання»

35. Бондар Н.О. Соціальне страхування в Україні: труднощі існування в трансформаційній економіці/ Н.О.Бондар, Ю.Ю.Діденко// Економіка. Фінанси. Право.- 2015.- № 1.- С. 12-15.

36. Розпорядження „Про затвердження Положення про критерії та нормативи достатності капіталу диверсифікованості та якості активів страховика” від 19.06.08 р.

37. Анализ и прогнозы развития страхового рынка Украины в 2011 – 2015 г. г.. Ирина Сиренко. – „Страхова справа”. – 2011 р.

38. Горбач Л.М. Страхова справа. Навч. пос. – 3-те вид., випр. – К: кондор, 2015. – 252 с.